

RAZVOJ NARODNE IN UNIVERZITETNE KNJIŽNICE V LETIH 1918-1938

Eva Kodrič-Dačić

Oddano: 27.02.2003 – Sprejeto: 25.4.2003

Izvirni znanstveni članek
UDK 027.54 (497.4)“ 1918/1938“

Izvleček

Članek obravnava razvoj današnje Narodne in univerzitetne knjižnice v letih 1918-1938. Obdobje je bilo v marsičem prelomno za knjižnico: kadrovske se je močno okrepila, zaradi obveznega izvoda tiska iz cele države se je bistveno povečal dotok gradiva, naraslo je tudi število uporabnikov, uvajati je začela nove kataloge. V tem obdobju je knjižnica delovala kot samostojna ustanova, ki je služila predvsem potrebam novousstanovljene ljubljanske univerze. Medtem ko si je prizadevala pridobiti formalni status univerzitetne knjižnice, je univerza poskušala ustanoviti svojo univerzitetno knjižnico. Cilja ustanov nista bila identična, zato tudi njuna prizadevanja niso bila usklajena. Formalni status Državne študijske knjižnice je bil rešen šele leta 1938, ko jo je prevzela univerza in je končno postala Univerzitetna biblioteka.

Ključne besede: Narodna in univerzitetna knjižnica, 1918-1938

Original scientific article
UDC 027.54 (497.4)“ 1918/1938“

Abstract

The article describes the historical background of the present National and University Library of Slovenia from the year 1918 to 1938. This time period was a turning point in its development: the number of librarian staff rose substantially, as well as the number of acquisitions (due to the legal deposit copies sent from the whole state) and library users. At the same time, the library introduced some new catalogues. Formally, the library was an independent institution, serving mostly the needs of the newly established University of Ljubljana. While it was striving to be formally recognized as the

KODRIČ-DAČIČ, Eva: The development of the National and university library from 1918-1938. Knjižnica, Ljubljana, 47(2003)1-2, 85-107

university library, the University tried to establish its own university library. Therefore, the aims of the two institutions did not coincide and their actions were not coordinated. In 1938, however, the library was finally formally recognised as the University library.

Key words: National and University Library of Slovenia, 1918-1938

1 Uvod

Ustanovitev in razvoj naše najstarejše in največje javne knjižnice do konca 19. stoletja je natančno popisal Konrad Stefan v svojem delu *Geschichte der Entstehung und Verwaltung der k.k. Studienbibliothek in Laibach*. Njena usoda v 20. stoletju pa še vedno čaka na kompleksno obravnavo. Čeprav se je v tem času iz provincialne študijske knjižnice razvila v univerzitetno in kasneje v nacionalno knjižnico, osvetljujejo to razgibano obdobje le posamezni članki.

S koncem prve svetovne vojne se je knjižnica znašla v novih in neurejenih razmerah. Obdobje, ko je bila knjižnica umeščena v sistem javnih znanstvenih knjižnic, v katerem je imela jasno določene naloge in trdno osnovo za financiranje, se je končalo z razpadom Avstro-Ogrske. Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev sprva seveda ni imela izoblikovanega koncepta razvoja javnega knjižničarstva niti utečenih administrativnih poti za njegovo upravljanje in financiranje. Prav tako je bilo število večjih znanstvenih knjižnic, v krog katerih je stopila Državna študijska knjižnica¹, neprimerno manjše. Zaradi relativne kulturne nerazvitosti nove države ter afirmacije Slovencev v njej, je knjižnica zavzela mesto med največjimi in najpomembnejšimi knjižnicami. Če je bila v preteklem obdobju le ena izmed študijskih knjižnic, je bila sedaj postavljena ob bok nacionalnim in univerzitetnim knjižnicam: Narodni biblioteki v Beogradu, beograjski Univerzitetni biblioteki ter Sveučilišni knjižnici v Zagrebu. Knjižnici se je odprla možnost razvoja v osrednjo nacionalno knjižnico, z ustanovitvijo prve slovenske univerze v Ljubljani leta 1919 pa ji je bila načeloma odprta usmeritev v univerzitetno knjižnico. Vsaj teoretično ji je bil na voljo tudi močan strokovni potencial bibliotekarjev, ki so do prevrata službovali v avstrijskih knjižnicah² in jih je Narodni svet pozval k vrnitvi v Slovenijo ali pa so se v Ljubljano vrnili samoiniciativno. Vendar pa do pričakovanega razvoja ni prišlo. Ljubljanska univerza ob svoji ustanovitvi leta 1919 knjižnice ni

1 V letih 1918-1938 sta knjižnico vodila Avgust Žigon (1919-1925) in Janko Štebinger (1926-1946).

2 Ivan Prijatelj, France Kidrič in Ivan Žibert so bili kustosi v bivši Dvorni knjižnici na Dunaju, Ivan Žmauc je bil kustos v univerzitetni knjižnici v Pragi, Joža Glonar pa kustos v univerzitetni knjižnici v Gradcu.

vključila v svoj sestav in se je raje odločila za razvoj svojih seminarskih in inštitutskih knjižnic. Konkretne podpore, razen v letih neposredno po vojni, ko se je knjižnica močno kadrovske okrepila, ni knjižnici nudila niti pokrajinska uprava. Tako je bila knjižnica, ob ohlapnih zakonskih določilih ter odsotnosti vsakršnih strokovnih navodil s strani Ministrstva za prosveto, prepuščena sama sebi. Njen razvoj je v letih po prvi svetovni vojni ovirala tudi prostorska utesnjenost, saj prostori na Poljanski gimnaziji niso več zadoščali niti povečanemu dotoku gradiva niti, zaradi ustanovitve ljubljanske univerze, rastočemu številu uporabnikov.

Na njen neurejen status kaže tudi nedosledna uporaba imen, s katerimi se je knjižnica predstavljala oziroma s katerimi so se nanjo obračali. Neposredno po letu 1918 se v uradnih dopisih naslavlja z imenom Državna licejska knjižnica v Ljubljani, medtem ko na sočasnih žigih knjižnice zasledimo napis Študijska knjižnica. Okrog leta 1930 se je na uradnih žigih pojavilo novo ime: Državna biblioteka v Ljubljani. Med pregledanimi dokumenti ni bilo uradnega odloka o poimenovanju knjižnice, državne ustanove, od prosvetnega ministrstva do deželnih oblasti in univerze, pa so bile v uradnih dopisih v poimenovanju knjižnice zelo nedosledne. Pogosto so jo naslavljali kar z licejsko knjižnico. Sodobni strokovni avtorji pa so zanjo v strokovnih člankih uporabljali ime Državna študijska knjižnica³. Šele leta 1938 je knjižnica dobila uradni naziv Univerzitetna biblioteka, ki ga v času druge svetovne vojne zasledimo tudi v italijanski in nemški obliki.

Knjižnica si je torej skoraj 20 let prizadevala za pridobitev formalnega statusa univerzitetne knjižnice, ki bi, tako knjižnici sami kot tudi njenim bibliotekarjem, prinesel boljši položaj, predvsem pa višje finančne dotacije. Obenem si je ljubljanska univerza prizadevala za ureditev in gradnjo svoje univerzitetne knjižnice. Kot lahko ugotovimo iz ohranjenega gradiva, cilji teh dveh ustanov niso bili identični, zato tudi njuna prizadevanja niso bila usklajena. V nadaljevanju bom poskušala predstaviti predvsem manj znano dogajanje v zvezi z reševanjem problematike Državne študijske knjižnice. Članek temelji na arhivskem gradivu Narodne in univerzitetne knjižnice, Univerze v Ljubljani in Arhiva Slovenije.

3 *Državna študijska knjižnica verjetno ni bilo uradno ime knjižnice v obdobju 1918-1938. Povzeto je po sodobni strokovni literaturi (Prim. Kidrič, F. Biblioteški problem in univerza. Posebni odtis iz zbornika Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani. Ljubljana, 1929 in Pivec-Stele, M. Naše knjižnice: poskus statistike. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 1932, l. 13, št. 1-4, str. 71-92).*

2 Prve pobude za oblikovanje univerzitetne knjižnice: zamujena priložnost ob ustanovitvi ljubljanske univerze

Oblasti so si neposredno po prvi svetovni vojni prizadevale za ureditev statusa Državne študijske knjižnice, saj sta se z njeno problematiko ukvarjala tako Znanstveni pododsek pri kulturnem odseku Narodnega sveta kot tudi Vseučiliška komisija, katere naloga je bila ustanovitev ljubljanske univerze. Vendar pa njuni cilji niso bili identični. Medtem ko je komisija pri Narodnem svetu poskušala knjižnico preoblikovati v univerzitetno, je bil sprva cilj Vseučiliške komisije oziroma univerze ustanoviti (in zgraditi) lastno univerzitetno knjižnico. Pri tem je bilo reševanje problematike Državne študijske knjižnice zanjo drugotnega pomena. Celotno več, ljubljanska univerza se je neposredno po svoji ustanovitvi odločila za razvoj fakultetnih knjižnic, ne pa za centralno univerzitetno knjižnico. Fakultetne knjižnice so kasneje tudi v resnici vsaj deloma zadovoljevale potrebe profesorjev, tako da se univerza ob lastnih problemih (poskusi ukinitve posameznih fakultet, angažiranje za pridobitev in izgradnjo novih prostorov univerze), ni zmoгла ukvarjati še z univerzitetno knjižnico.

Narodna vlada, ki je 25. novembra 1918 sprejela sklep o ustanovitvi vseučilišča v Ljubljani, je za doseg tega cilja oblikovala Vseučiliško komisijo⁴. Ohranjeni zapisniki Vseučiliške komisije pričajo, da je komisija že v začetku zelo resno obravnavala problem osrednje univerzitetne oziroma vseučiliške knjižnice pa tudi drugih knjižnic na univerzi. Njene razprave so se osredotočale predvsem na problem organizacije fakultetnih knjižnic, ustanovitve univerzitetne knjižnice ter na sanacijo študijske knjižnice. Pri tem je upoštevala tudi pobude Narodnega sveta. Že na tretji seji Vseučiliške komisije⁵ je namreč A. Breznik kot predsednik Znanstvenega pododseka kulturnega odseka pri Narodnem svetu predlagal rešitev problema univerzitetne knjižnice z akumulacijo knjižničnega gradiva, ki bi nastala z združitvijo (centralizacijo) vseh javnih

4 ARS, Vseučiliška komisija pri Deželni vladi, 1918-1919. Vložni zapisnik Vseučiliške komisije. Obsega vpise od 5. decembra 1918 do 10. maja 1919. Žal v arhivu ni najti vseh zapisnikov komisije. Komisija, ki je prvič zasedala 5. decembra 1918 (zadnjič pa 20. septembra 1919), je bila sestavljena iz po treh delegatov društva pravnikov, slovenskih profesorjev, slovenskih zdravnikov, slovenskih inženirjev, vseh slovenskih vseučiliških docentov in dveh delegatov Narodne vlade v Ljubljani. Za svoj cilj si je med drugim postavila tudi ustanovitev vseučiliške knjižnice. V časovni stiski je nastajajoča univerza v Ljubljani vzela za svojo pravno podlago zakon, na osnovi katerega je bila leta 1905 ustanovljena beograjska univerza. V skladu z njim je bila univerza v Ljubljani pod neposredno pristojnostjo Ministrstva za prosveto, tako kot tudi vsi v njenem okviru delujoči muzeji, kabineti, laboratoriji in drugi potrebni instituti. Omenjeni zakon pa žal ni omenjal knjižnic.

5 ARS, Vseučiliška komisija v Ljubljani, Praes. 18/XII. 1918, št. 6. III. redna seja Vseučiliške komisije pri Narodni vladi SHS v Ljubljani, dne 17. decembra 1918.

knjižnic in arhivov na slovenskem ozemlju. Za novo vseučiliško knjižnico, ki bi imela prostore v Narodnem domu, bi v enoten fond združili knjige vseh muzejskih in licejskih knjižnic v Ljubljani, Celovcu, Trstu in Gorici ter Gradcu, vključno z gradivom iz Dvorne knjižnice na Dunaju, ki bi po razpadu Avstro-Ogrske pripadlo Slovincem. Svoje fonde bi lahko prispevale tudi privatne knjižnice (semeniška, frančiškanska, ljubljanska mestna knjižnica). Vendar je predlogu nasprotoval profesor B. Zarnik, ki je priporočil decentralizacijo knjižnic kot najuspešnejšo podlago za znanstveno delo univerze. Predlagal je, naj se že v začetku, torej ob sami zasnovi knjižnic, knjige razdelijo po strokah in tako oblikujejo knjižnice posameznih inštitutov⁶. Kljub nasprotujočim si stališčem, je Vseučiliška komisija na seji 8. marca 1919 soglasno sklenila, da se takoj prične z deli za vseučiliško knjižnico⁷. To delo je bilo poverjeno posebni knjižničarski komisiji, v katero so bili imenovani najboljši bibliotekarji: I. Prijatelj, F. Kidrič, J. Glonar in A. Žigon, vendar dokumenti o njenem delu žal niso ohranjeni⁸. Pač pa je prišla na dnevni red Vseučiliške komisije problematika Državne študijske knjižnice. Predstavil jo je profesor M. Rostohar, ki je med drugim priporočil, naj se v knjižnici tudi zaposli dodatne bibliotekarje. Konkretnih sklepov komisija sicer ni oblikovala, vendar je začela razmišljati o revitalizaciji Državne študijske knjižnice kot univerzitetne knjižnice. Julija 1919 je na pobudo predstavnika Poverjeništvu za uk in bogočastje K. Verstovška imenovala novo komisijo za razrešitev problema univerzitetne knjižnice, ki naj bi bila osnovana v obstoječi študijski knjižnici. Tako je bil 23. julija 1919 v delo Vseučiliške komisije⁹ vključen tudi Avgust Žigon, tedanji predstojnik Državne študijske knjižnice. Komisijo je seznanil s problemi knjižnice in predlagal rešitve. Ugotavljal je, da ima knjižnica sicer za posamezne stroke (na primer za slovensko zgodovino in slovenistiko) dovolj gradiva, medtem ko je njena zbirka na področju naravoslovno-tehničnih znanosti, medicine in prava nezadostna. Kljub temu se mu je knjižnica zdela dobra osnova za univerzitetno knjižnico. Predlagal je, naj knjižnica postane univerzitetna, s čimer bi dobila tudi višjo dotacijo in tako tudi možnost, da ustrezno dopolni svoje fonde ter zaposli nove nameščence. Opozoril je tudi, da so prostori, v katerih deluje, že

6 *Dejansko je univerza poskrbela za razvoj fakultetnih knjižnic tako organizacijsko kot finančno. Na 13. seji komisije lahko beremo o predlogu za dopolnitev bogoslovne knjižnice v letu 1919, ki znaša 10.000 Kron, juridična fakulteta bi potrebovala za dijaško in učno knjižnico 50.000 Kron, medicinska knjižnica pa za opremo in osebje 125.000 Kron. Knjižnica je omenjena tudi pri tehniški in filozofski fakulteti. Da so bila ta sredstva relativno visoka, nam pove primerjava z zneskom, ki ga je za nakup in vezavo knjižničnega gradiva v letu 1919 prejela Državna študijska knjižnica: 1.600 Kron.*

7 ZAMU, Rektorat, IV-198. *Dopis Vseučiliške komisije Poverjeništvu za uk in bogočastje, z dne 13. marca 1919.*

8 *Dokumentov, ki bi izpričevali delo te komisije v pregledanih fondih ni, pač pa drobna pripomba na robu dopisa: «Brez pomena vsled nove vloge Vseučiliške komisije z dne, 1. avgusta 1919...» priča, da komisija ni začela z delom.*

9 ARS, *Vseučiliška komisija v Ljubljani, št. 108. Zapisnik 16. redne seje Vseučiliške komisije v Ljubljani, dne 23. julija 1919.*

pretesni in predlagal naj Vseučiliška komisija imenuje subkomisijo za knjižnice, ki bo izdelala natančen načrt rešitve teh problemov.

Vseučiliška komisija je tako že drugič v nekaj mesecih imenovala posebno komisijo, Odsek za vseučiliško knjižnico, v katerega so bili izvoljeni: za načelnika A. Žigon, za člane pa Fr. Ušeničnik, M. Dolenc, J. Polec, R. Nachtigal, A. Šerko in R. Zupančič. Odsek je že na svoji prvi seji 26. julija 1919 obravnaval ambiciozen program reforme Državne študijske knjižnice, ki je v sedmih točkah predstavil način njene sanacije in potrebne ukrepe za njeno preoblikovanje v univerzitetno knjižnico¹⁰:

1. Osebe Državne študijske knjižnice naj poskrbi, da bi se čimprej ustanovila univerzitetna knjižnica.
2. Premožanje Državne študijske knjižnice (z vsem knjižnim, rokopisnim in drugim inventarjem) naj se proglasi za integralni del vseučiliške knjižnice.
3. Fond vseučiliške knjižnice naj se s posredovanjem vlade dopolni s celotnimi knjižnicami ali z deli knjižnic. V ta namen naj vlada prepusti v last vseučiliške knjižnice iz državnih in deželnih knjižnic na slovenskem ozemlju, tista dela, ki jih te knjižnice lahko pogrešajo, obenem pa naj posreduje, naj pri nakupu celotnih zasebnih knjižnic oziroma važnejših del iz zasebnih knjižnic.
4. Fond vseučiliške knjižnice naj se izpopolni z nabavo novih knjig. Zato naj bi v glavna knjigotrška mesta poslali strokovnjake, ki bi tam nakupili potrebno gradivo. Vlada naj bi priskrbela tem uradnim osebam potrebne dokumente in omogočila nemoten uvoz kupljenih knjig brez carine.
5. V proračunu za vseučiliško knjižnico naj se predvidi 200.000 Kron za nakup knjig. Če bi likvidacija navedenega kredita ne bila takoj mogoča, naj se v ta namen najame primerno posojilo iz vseučiliškega fonda, prav tako priporočajo, da se Državni študijski knjižnici zviša letna dotacija.
6. V Državni študijski knjižnici naj se takoj zasedejo vsa sistemizirana mesta, dodatno pa je treba zaposliti še dva praktikanta in slugo. Za službovanje v knjižnici naj se takoj povabijo slovenski knjižničarji, ki službujejo v tujini. Po ustanovitvi ljubljanske univerze, pa naj se za knjižnico sistemizira še preko 20 delovnih mest.
7. Državna študijska knjižnica naj bi ostala v sedanjih prostorih, za novo gradivo prihodnje vseučiliške knjižnice, pa naj se pripravijo in z vsem potrebnim opremijo prostori v poslopju, ki bo služilo vseučilišču.

¹⁰ ARS, Vseučiliška komisija pri Deželni vladi, 1918-1919. Predlog Subkomisije za vseučiliško knjižnico v Ljubljani, z dne 26. julija 1919. Prim. tudi Pirjevec, A. Knjižnice in knjižničarsko delo. Celje, 1940, str. 93-94 in Polec, J. Ljubljansko višje šolstvo v preteklosti in borba za slovensko univerzo. V: Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929. Ljubljana, (1929), str. 3-189.

Žal so dobri sklepi prišli prepozno. V Uradnem listu deželne vlade za Slovenijo je bil 1. septembra 1919 objavljen Zakon o vseučilišču v Ljubljani¹¹ in delo Vseučiliške komisije je bilo zaključeno. Ustanovljena je bila Univerza v Ljubljani, v sklopu katere je delovalo pet fakultet (filozofska, juridična, medicinska, tehniška in teološka fakulteta), vsaka s svojo oziroma svojimi knjižnicami in seveda brez osrednje univerzitetne knjižnice. Novoustanovljeni Univerzitetni svet je bil 8. oktobra 1919 seznanjen z opisanim načrtom za univerzitetno knjižnico, ki ga je odobrila Vseučiliška komisija. Vendar je univerzitetni svet postal pozoren na problem pristojnosti: za univerzitetno knjižnico v okviru univerze je bilo namreč pristojno prosvetno ministrstvo v Beogradu, za Državno študijsko knjižnico pa Poverjenišvo za uk in bogočastje v Ljubljani. Univerzitetni svet je zato predlagal dopolnitev elaborata, ki bi razrešila to dilemo in obenem za univerzitetno knjižnico odobril znatna sredstva. I. Prijatelj, ki je po sklepu Univerzitetnega sveta skušal ustrezno predelati sprejeti koncept reforme študijske knjižnice oziroma univerzitetne knjižnice, je na naslednji seji sveta, ki je bila čez dva dni, poročal, da ni mogel razrešiti načelnega vprašanja pristojnosti. Žal ga je, vendar ne v prid univerzitetne oziroma študijske knjižnice, razrešila razprava, ki se je razvila na seji. Ugotovili so namreč, da bi za ustanovitev univerzitetne knjižnice potrebovali poseben ustavni zakon, ki bi zahteval dolgotrajno pot od Ministrstva prosvete v Ministrski svet in nato v parlament. Poleg tega so predlagali, naj bi se problematika univerzitetne knjižnice reševala samostojno, ločeno od univerze, katere proračun je bil že brez knjižnice previsok. Univerzitetni svet je na predlog I. Prijatelja končno sprejel odločitev, da se obrne na Ministrstvo prosvete s prošnjo, da se mu odobrijo začasne priprave za univerzitetno knjižnico. Glede problematike Državne študijske knjižnice pa je bil I. Prijatelj mnenja, da se mora svet obrniti na Poverjenišvo za uk in bogočastje v Ljubljani, ki naj v soglasju z Ministrstvom prosvete proglasi to knjižnico za sestavni del pripravljajoče se univerzitetne knjižnice. Obenem je izrazil pomislek, da bo poverjenišvo to pripravljeno narediti, saj bi lahko Državno študijsko knjižnico raje obdržalo kot narodno, to je ljudsko, knjižnico. Da pa bi omogočili nakupovanje knjig, ki je bilo predlagano v elaboratu subkomisije za univerzitetno knjižnico, je svet sklenil, da se zaprosi kredit 200.000 Kron za priprave.

Očitno pa so prevladali pragmatični interesi. Čeprav je bila problematika univerzitetne knjižnice že v oktobru predstavljena prosvetnemu ministrstvu v Beogradu, do sprememb v statusu študijske knjižnice ni prišlo, prav tako tudi ni prejela zaprosenih 200.000 Kron za nakup literature. Kljub temu je predstojnik študijske knjižnice A. Žigon še v oktobru istega leta univerzitetnemu svetu predstavil poročilo o delu knjižnice. Zanj je bilo za šolsko leto 1919/20

11 *Zakon o vseučilišču Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani. Uradni list Deželne vlade, 1919, l. 1, št. 140, str. 507.*

namenjenih 15.612 Kron, od tega za knjige le 5.200 Kron. Velik problem je po predstojnikovem mnenju predstavljalo tudi nezadostno število osebja, saj mesto ravnatelja ni bilo zasedeno, v knjižnici pa sta bila poleg dveh bibliotekarjev zaposlena le še praktikant in dve slugi. A. Žigon je predlagal zasedbo ravnateljskega mesta in zvišanje dotacije za nakup knjig, saj naj bi knjižnica poleg redne dotacije prejela še izredna sredstva. Deželna vlada v Ljubljani je ta predlog sprejela, vendar je potrditev iz Beograda zamujala. Pomagala ni niti podpora Univerzitetnega sveta, ki je utemeljeval zvišanje dotacije za nakup knjig z dejstvom, da je Državna študijska knjižnica nadomestilo za univerzitetno knjižnico.

Posredovanje univerze ni zaleglo ali pa ni bilo zadosti intenzivno, saj na seji sveta, dne 28. februarja 1920, zasledimo predlog profesorja R. Nahtigala, da je treba vendar že enkrat storiti konkretne korake glede realizacije univerzitetne knjižnice. Svet je sklenil, da je treba oblikovati posebno komisijo, že tretjo v slabem letu dni, ki naj bi pričela z izdelavo statuta za univerzitetno knjižnico. V komisijo so bili izvoljeni profesorji I. Prijatelj, L. Pitamic, J. Srebrnič in M. Samec, a žal ni v pregledanih arhivskih fondih ohranjenih nobenih poročil o njihovem delu. S tem je bilo ukvarjanje univerze tako z Državno študijsko knjižnico kot z univerzitetno knjižnico za nekaj let prekinjeno. Knjižničarska problematika se je od leta 1922 na sejah Univerzitetnega sveta obravnavala v rubriki slučajnosti, vse do leta 1930, ko je rektor poročal¹², da je med obiskom A. Korošca dal pobudo, da se zagotovi v proračunu za leto 1930/31 najetje posojila za nakup univerzitetnega prostora in za zgradbo knjižnice. Pogosteje je bila problematika knjižnic pred letom 1930 obravnavana na sejah univerzitetne uprave. Ena izmed njenih pomembnejših odločitev sega v leto 1926, ko je univerza zbrala denar za odkup Gutmannsthalove knjižnice. Dragoceno in obsežno knjižnico je univerza formalno izročila v prostore študijske knjižnice »kot depot na običajni pravni način«¹³.

Tako se je odločanje o usodi Državne študijske knjižnice zaradi odsotnosti vizi- je o tem, kaj naj bi univerzitetna knjižnica dejansko bila in čemu naj bi služila, izgubilo v iskanju pristojnih subjektov na poti med Ljubljano in Beogradom ter med univerzo in Narodno vlado. Prav tako si Državna študijska knjižnica ni mogla pomagati z bibliotekarskimi strokovnjaki, ki so se vrnili v domovino. Z izjemo J. Glonarja (in I. Žiberta, ki je do leta 1923 delal v Muzejski knjižnici)

12 ZAMU, Zapisniki sej Univerzitetnega sveta od novembra 1922 do junija 1930. Zapisnik univerzitetnega sveta, z dne 13. januarja 1930.

13 ZAMU, Zapisniki sej Univerzitetne uprave od oktobra 1924 do junija 1930. XXI. Zapisnik redne seje univerzitetne uprave, z dne 12. marca 1926: iz zapisnika je razvidno, da je bila Gutmannsthalova knjižnica predana študijski knjižnici skupaj z inventarnim katalogom, ki naj bi ga po uporabi izročila rektoratu. Ker v Narodni in univerzitetni knjižnici tega kataloga ni, je bil verjetno res vrnjen univerzi.

so se posvetili akademski karieri (I. Prijatelj, F. Kidrič) in kasneje kot ad hoc univerzalni strokovnjaki za knjižničarstvo aktivno posegali v delo knjižnice.

3 Od prve svetovne vojne do reorganizacije knjižnice leta 1926

Iz ohranjenega gradiva ni mogoče sklepati, da bi knjižnica v svojem poslovanju, glede na razmere pač, v katerih je delovala po koncu prve svetovne vojne¹⁴, trpela kakšne večje motnje. Prav tako bi bilo na osnovi dokumentov težko očitati njenemu ravnatelju A. Žigonu mlačnost oziroma nezainteresiranost za reševanje problematike knjižnice. Njegove prošnje in utemeljevanja zahtev po povešanju sredstev in povešanju števila zaposlenih, poskusi urediti problematiko obveznega izvoda tiska in ne nazadnje njegova prizadevanja v Vseučiliški komisiji ter v odseku za znanost Narodnega sveta, dokazujejo prav nasprotno. Tako se je število strokovnih delavcev v knjižnici od konca vojne do polovice dvajsetih let bistveno povečalo. Že leta 1919 je začel z delom v knjižnici J. Glonar, leto kasneje J. Puntar, J. Plevelj in M. Pivec-Stele. Leta 1921 se je v knjižnici zaposlil A. Pirjevec, leta 1925 pa J. Rus in J. Šlebinger. Poleg strokovnih delavcev sta bila v tem času v knjižnici zaposlena še dva pomočnika. V primerjavi z avstrijskim obdobjem (v knjižnici so večino devetnajstega stoletja delali le trije: predstojnik/bibliotekar, skriptor in sluga) je bil to velik napredek.

Dotok gradiva, ki je sicer med prvo svetovno vojno močno upadel (tako nakupov kot tudi darov in obveznih izvodov), se je takoj po prevratu močno povečal, saj je knjižnica uživala privilegij obveznega izvoda tiska s področja celotne Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ustanovitev ljubljanske univerze je obremenila knjižnico tudi z večjim številom uporabnikov in pojavile so se zahteve po podaljšanem času odprtosti za uporabnike. Že leta 1921 je zato F. Kidrič pripravil predlog posebnega sistema izposoje za profesorje in študente, ki ga je potrdil tudi Univerzitetni svet in po katerem je stroške za izposajo knjig iz Državne študijske knjižnice pokrivala univerza iz lastnih sredstev. Leposlovje se je smelo izposojati le v znanstvene namene, časopisi pa so bili na voljo le v prostorih knjižnice. Knjižnica pri zadovoljevanju potreb uporabnikov ni bila dovolj elastična, saj lahko leta 1923 zasledimo dopis¹⁵, napisan v nestrpnem

14 ANUK, *Nepopisan fond Državne študijske knjižnice*. Pismo Študijske knjižnice v Ljubljani Deželni vladi, 22. marca 1919: Predstojnik knjižnice je prosil za dodatne delavce, saj sta bila v knjižnici zaposlena le dva in poročal, da je bila čitalnica zaradi pomanjkanja premoga zaprta.

15 ANUK, *Nepopisan fond Državne študijske knjižnice*. Dopis vladnega svetnika Državni licejski knjižnici, 14. novembra 1923.

tonu, v katerem je Pokrajinska uprava zahtevala, da mora biti študijska knjižnica odprta vsaj trikrat na teden tudi popoldne, saj ima dovolj uslužbencev.

Povečan dotok gradiva, večje število uporabnikov ter zaposlenih strokovnih delavcev je zahtevalo tudi kompleksnejšo organizacijo dela, ki ji ravnatelj A. Žigon ni bil več kos. Nezadovoljstvo uporabnikov, v prvi vrsti univerze, z delom knjižnice je postalo sčasoma tolikšno, da je leta 1925 v njeno delovanje posegla oblast. S pooblastilom Ministrstva prosvete in vednostjo velikega župana ljubljanske oblasti je bila v knjižnico napotena uradna knjižnična komisija, ki sta jo sestavljala J. Lokar in F. Kidrič. Uradno je bila njena naloga pregledati stanje v Državni študijski knjižnici in v Muzejski knjižnici, v resnici pa naj bi komisija prevetrila in reformirala obe knjižnici. Komisija, ki je pregledala delovanje Državne študijske knjižnice v juniju in juliju leta 1925, je izdelala uničujoče poročilo. Poročevalca sta ugotovila, da ob obisku knjižnice ravnatelja ni bilo v pisarni in v službo je prišel šele na izrecen poziv. V knjižnico naj ne bi prihajal zaradi živčne bolezni, delo pa naj bi jemal na dom. Komisija je ugotovila tudi velik zaostanek pri obdelavi gradiva in številne pomanjkljivosti pri delu knjižnice:

”Notranja ureditev je zaostala in primitivna ter nikakor ne odgovarja vlogi in važnosti centralne in glavne ljubljanske knjižnice, ki ima 110.000 zvezkov in pravico do dolžnostnih primerkov iz cele države. (...) V inventarju, kjer bi se morala vpisati vsaka pridobitev najprej in sicer takoj pri prihodu v biblioteko (...) se že 5 1/2 leta ni več zabeležila niti ena pridobitev (zadnja je štev. 41.136 iz 1919. l.).

Nekako istodobno, v kolikor ne že prej so se nehali pisati tudi važni katalogi. To velja predvsem za glavni katalog, torej hrbtnico katalogiziranja, in sicer tudi za oni del, ki obsega živa periodika, čeprav so nadaljni letniki vsaj deloma že vezani in postavljeni (na pr. Angeljček je vpisan v glavnem listkovnem katalogu le še z letnikom 1928, Čas 1912, Dom in svet 1913, Cerkevni glasnik 1913, Lovec 1911, Slovenski Narod 1912, Slovenski pravnik 1916, Slovenec 1920, Slov. čbela 1919, Kmetovalec 1915 i. t. d.).

Zvezkovni katalog se je nehal pisati po vsej priliki že dobršen čas pred 1919, ker v njem niso vpisane niti vse stvari, ki so še v inventarju. Tako manjka na pr. Breviarium, ki je vpisan pod invent. štev. 41092.

Strokovni katalog za rabo čitateljev v čitalnici se je nehal nadaljevati nekako v začetku svetovne vojne, lokalni katalog že 1909, katalog dublet 1919...

V označenem razdobju zadnjih let se niti nove pridobitve rokopisov več ne inventarizirajo, oziroma ne katalogizirajo, čeravno so take nove pridobitve tudi v tej biblioteki razmeroma redke.¹⁶

Evidence o gradivu in izposoji gradiva, ki jih je še vodila knjižnica, je komisija ocenila za neracionalne, saj so po njenem mnenju zahtevale preveč dela. V Državni študijski knjižnici ni bilo revizije že vse od leta 1907, tako da bi bila glede na stanje inventarjev pravilna revizija otežena ali sploh nemogoča. Zato sta člana komisije predlagala, naj bi bil del knjižnice vsako leto revidiran, tako da bi bila v obdobju petih do desetih let revidirana celotna knjižnica. Kritična sta bila tudi do ravnateljevega odnosa do uslužbencev, saj jih ni uvajal v delo, ter organizacije dela v knjižnici nasploh. Knjižnica je v resnici še vedno poslovala po navodilih knjižnične inštrukcije iz leta 1825, ki jih je v knjižnico začel uvajati M. Čop. Člana komisije sta ugotovila, da je bilo delavcev glede na obseg dela sicer dovolj, da pa je previsoka in zato neustrezna njihova izobrazbena struktura. Državna študijska knjižnica je imela namreč zaposlenih devet uslužbencev, od katerih jih je imelo šest akademski naziv, eden je imel gimnazijsko izobrazbo, v pomoč pa sta jim bila le dva nekvalificirana delavca. Narodna biblioteka v Beogradu je v tem času zaposlovala devetnajst uslužbencev izmed katerih so imeli le trije akademsko izobrazbo, Zagrebška vseučilišna knjižnica pa, ki je bila v tem času po svojem fondu (cca 300.000) približno trikrat večja od ljubljanske, je imela 29 zaposlenih od tega le 5 akademikov. Ob tem je knjižnica spadala, kljub že omenjeni intervenciji Pokrajinske uprave za podaljšanje časa odprtosti leta 1923, med najmanj odprte v celi državi. Dnevno je bila odprta le od 9-13h in le ob torkih in četrtekih še od 15-17h in je, po mnenju komisije, po nepotrebem oteževala pristop srednješolcem. Po starem avstrijskem pravilniku je bila zaprta tudi med srednješolskimi božičnimi, velikonočnimi in binkoštnimi počitnicami ter v času od 15. julija do 15. septembra. Tudi prostori knjižnice so bili po mnenju komisije neustrezni tako za uradnike kot za knjige. Glede porabe dotacije ni mogla komisija ugotoviti nič točnega, saj je račune hranil ravnatelj doma.

Glede na opisano stanje je bila komisija mnenja, da ravnatelj A. Žigon ni sposoben izvesti prepotrebne reorganizacije knjižnice. Poročilo sta člana zaključila s predlogi, ki so po Čopovi reformi, ki je bila izvedena v knjižnici v tridesetih letih 19. stoletja, predstavljali drugo večjo reformo v zgodovini knjižnice. Ugotovila sta, da je potrebna centralizacija (to je združitev fonda) študijske in Muzejske knjižnice. Ker pa knjižnic zaradi neurejenosti ni bilo mogoče združiti takoj, sta J. Lokar in F. Kidrič predlagala »centraliziran nakup in nadaljevanje oziroma izpopolnjevanje perijodik«. Odslej naj bi nabava novega gradiva potekala koordinirano ne le med muzejsko in študijsko knjižnico, temveč tudi v dogovoru z

16 ANUK, *Nepopisan fond Državne študijske knjižnice. Poročilo o pregledu licejske in muzejske knjižnice v Ljubljani*, 13. julij 1925, str. 6-7.

vodji posameznih vseučilišnih seminarjev. Izogibali naj bi se nakupom knjig, ki se že nahajajo v kateri izmed teh knjižnic. Uporabnikom knjižnic bi gradivo, ki ga hranijo, približali tako, da bi katalog, ki ga bo treba narediti za muzejsko knjižnico, pretipkali še za študijsko. Kasneje pa bi bilo smiselno tako centralizacijo katalogov razširiti še na druge ljubljanske knjižnice.

Študijska knjižnica naj bi opustila tudi vse nepotrebno delo. To so bile po mnenju komisije v prvi vrsti evidence, ki bi jih knjižnica ob tekoči inventarizaciji in katalogizaciji lahko pogrešala: vpisovanje dolžnostnih in darovanih del v delovodnik; vpisovanje nadaljevanj v inventar; začasni katalog na listkih; Puntarjeve popise pomembnejših člankov iz jugoslovanskega časopisja ter vpisovanje vsake posamezne številke časopisov v evidenčni katalog. Manipulant naj bi vršil reklamacije manjkajočih številčk časopisov kar na osnovi prejetega gradiva. Seveda pa bi bilo treba v ta namen v knjižnici postaviti ustrezne police za časopise. Knjižnica naj bi opustila tudi vpisovanje izposojenih knjig v posebno knjigo, namesto tega pa naj bi uvedla izposojevalne listke.

Komisija je predlagala še vrsto strokovnih novosti, ki jih mora knjižnica vpekljati v svoje delo:

- Določiti sistem oblikovanja značnic pri anonimnih in kolektivnih delih ter pri časopisih, saj je bila knjižnica doslej pri njihovi tvorbi nedosledna.
- Gradivo, ki ga knjižnica na novo pridobi, naj takoj signira, inventarizira in postavi po sistemu numerus currens.
- Zato naj začne voditi novo inventarno knjigo, ki se bo začela s številko, ki jo dobimo, ko zadnji številki v inventarni knjigi 41.136 prištejemo približno število del, ki jih je knjižnica prejela od leta 1919 (inventar nam kaže, da je bila to številka 42.001-op.avtorice).
- Knjižni fond je treba presignirati zaradi revizije fonda. Vendar s tem postopkom ni mogoče začeti, dokler ne bosta izpraznjeni vsaj dve skladišči.
- Zaradi metodoloških napak pri inventarizaciji gradiva mora knjižnica obenem s presigniranjem izdelati tudi nov inventar za vso staro in že inventarizirano zalogo. Inventar naj bi vključeval naslednje podatke: datum, signaturo, avtorja (značnico), na minimum okrajšan naslov, kraj tiska in letnico, celotno število zvezkov in način nabave.
- Knjižnica naj poskrbi, da bodo imeli uporabniki na voljo popoln alfabetski in strokovni katalog in ker sta bila kataloga v knjižni obliki že skoraj polna, je komisija predlagala, naj ju knjižnica opusti in nadomesti z listkovnim katalogom.
- Inventarizirati in katalogizirati je treba vse rokopise in seveda dopolnjevati vse kataloge, ki bodo po omenjenih reformah še potrebni.

Po mnenju komisije naj bi se reforma izvajala brez škode za uporabnike in z obstoječim osebjem knjižnice. Ob prihodnjih zaposlitvah pa naj bi knjižnica

poskrbela tudi za ustrezno razmerje med bibliotekarji z akademsko izobrazbo ter manipulativnimi delavci. Glede dostopnosti je komisija predlagala, naj bi bila knjižnica odprta vsak dan, razen ob nedeljah in praznikih, od 9-13h in od 15-17h. Obe knjižnici naj bi bili dostopni tudi dijakom višjih razredov srednjih šol. Glede pridobitve novega prostora za knjige je komisija predlagala, naj se le te postavijo na police v treh vrstah (ob pregledu knjižnice so bile postavljene v dveh vrstah), z omarami za knjige pa naj se zapolnijo tudi prostori na hodnikih v skladišču in pred uradnimi sobami. Predvsem pa bi bilo potrebno načrtovati novo primerno poslopje za eventualno centralno knjižnico, saj naj bi bili prostori, tudi ob predlaganih spremembah v petih letih knjižnici spet pretesni.

Komisija je predlagala tudi ureditev muzejske knjižnice. Zaupali naj bi jo izkušenemu in delavnemu knjižničarju, ki mu »večina poslov v knjižnici ni nekaj poniževalnega«. Za muzejsko knjižnico je komisija predlagala ureditev lokacije gradiva po strokah, saj bi bil tak sistem glede na velikost knjižnice in njen namen ustrežnejši. Muzejska knjižnica naj bi dobila vsaj svoj inventar in abecedni imenski glavni katalog. Zadnji naj bi imel enako obliko kot v Državni študijski knjižnici, da bi lahko katalogne listke ob eventualni združitvi knjižnic oziroma centralizaciji, kakor se izražata avtorja poročila, vključili v skupen katalog.

Poročilu komisije so sledile drastične spremembe. A. Žigona je na mestu ravnatelja leta 1926 zamenjal J. Šlebinger¹⁷, A. Pirjevec¹⁸ pa je bil premeščen v Muzejsko knjižnico. Vpeljane so bile novosti pri obdelavi gradiva: leta 1926 je

17 J. Šlebinger je bil z odlokom Ministrstva prosvete dodeljen Državni študijski knjižnici dne 18. novembra 1925, kot vršilec dolžnosti upravnika. Službo je nastopil 15. decembra 1925, 31. decembra 1926 pa je bil imenovan za upravnika. Mesto upravnika je zasedel brez bibliotekarskih izkušenj (bil je profesor v srednji šoli) le z ljubeznijo do bibliografije: «... ker je splošno znano, da je bil dr. Šlebinger po poklicu srednješolski profesor postavljen na čelo študijske knjižnice kot najodličnejši, prav za prav edini slovenski bibliograf in, ravno po vztrajnem zbiranju slovenskih tiskov, eden najboljših njegovih poznavalcev...» (ANUK, Mapa 39. Poročilo komisije za pregled poslovanja knjižnice, z dne 7. sept. 1944.). Čemu ni bil na to mesto izbran J. Glonar, kateremu bi funkcija pripadala tako po izobrazbi, bibliotekarski praksi ter letih službovanja v Državni študijski knjižnici, lahko le ugibamo. Vsaj uradno ni najti nobene kritike na njegov račun. Celo več, v osebni oceni iz leta 1924 lahko beremo: «... točen, odločen, inicijativen, agilen, prostodušen, ustrežljivo (referent za nova: zasleduje literarne vire in strokovna pomagala v svrhu nakupov in kompletacij); bibliografski informator za stranke, nadzira in revidira interno poslovanje, posebej tzv. Pisarniški oddelek, kjer vodi in navaja aktuarija pri izdelovanju kartoteke. Nadomešča po potrebi posamezne druge uporabnike, in posebej še zastopa upravnika samega ob njegovi večkratni odsotnosti in izvennaravni službeni zaposlenosti» (ANUK, Nepopisan fond Državne študijske knjižnice; Osebna ocena za leto 1924).

18 A. Pirjevec je bil z odlokom prosvetnega ministrstva, z dne 18. novembra 1925 dodeljen Muzejski knjižnici. Tam je tehnično razmestil knjige po formatih, sproti izpopolnjeval vrzeli in katalogiziral knjižnično gradivo po zahtevah sodobne bibliotekarske vede. Službo v Državni študijski knjižnici je ponovno nastopil 20. aprila 1927, kjer je opravljal inventarizacijo in katalogizacijo starejše slovenske literature in korespondence (ANUK, Nepopisan fond Državne študijske knjižnice.).

začela knjižnica namesto akcesijskih protokolov voditi le inventar (to je nadaljevanje inventarnega kataloga). Ta je popisoval knjige po vrstnem redu dotoka oziroma po zaporednih signaturah s čimer je bila prekinjena 150 letna tradicija štetja zvezkov in snopičev v okviru enega leta. Ukinjena je bila tudi evidenca gradiva po načinu dotoka v okviru enega leta, saj vpisi knjig v inventar niso bili datirani¹⁹. Knjižnica je začela z gradnjo novega abecednega imenskega in stvarnega kataloga na listkih. Žal sta zadnja dva zgorela v požaru leta 1944.

J. Šlebinger je uradno prevzel knjižnico 15. decembra 1925. Ob prevzemu je bil narejen zapisnik, v katerem je dobil priložnost zagovora tudi njen dosedanji ravnatelj. Ta je opozoril, da se je knjižnica zadnjič predajala na osnovi izvedene revizije leta 1865 ob upokojitvi bibliotekarja M. Kastelica. Odslej so bibliotekarji prevzemali knjižnico le dekretalno s pogojno odgovornostjo in tako je knjižnico prevzel tudi A. Žigon²⁰. V svoj zagovor je navedel, da je od leta 1915 do leta 1919 sam opravljal vse strokovno delo v knjižnici (pomagal mu je le sluga A. Jakl). Poudaril je svoje zasluge pri tem, da je knjižnico med prvo svetovno vojno ohranil neokrnjeno in svoja prizadevanja za delovanje knjižnice v novih razmerah, ko je začela delovati ljubljanska univerza in pritekati obvezni izvod tiskov iz cele kraljevine. Fondi knjižnice so razvidni iz inventarnih katalogov. Stanje knjig in časopisov je popisano v inventarnem katalogu do inventarne številke 41.135, to je do zaključka solarnega leta 1919. Število rokopisov je razvidno iz inventarnega kataloga, ki je bil izdelan prav v času njegovega upravljanja knjižnice od št. 1-455 in iz posebnega seznama tako imenovanih Kopitarjevih rokopisov št. 1-43. Gradivo, ki ga je knjižnica prejela od leta 1920 nadalje je vpisano v sezname nakupov do dne 31. marca 1925, kasneje pa iz uradno predloženih pobotnic. Prav tako obstajajo evidence gradiva, ki ga je knjižnica prejela kot obvezni izvod ali dar. Izpostavil je število in kvaliteto gradiva, ki ga je pridobil za knjižnico, pri čemer mu je šlo v prvi vrsti za rešitev kulturnih spomenikov in za obogatitev državne knjižnice, medtem ko naj bi za njihovo inventarizacijo in katalogizacijo poskrbeli kasneje. Da te storitve še niso bile opravljene, je bilo po njegovem do leta 1921 krivo obupno pomanjkanje, v katerem je delovala knjižnica, od leta 1921 pa preobremenjenost osebja z dnevnimi obveznostmi (povečan dotok gradiva in vse številčnejši uporabniki). Poleg tega je opozoril tudi na nerešeno vprašanje o Državni študijski knjižnici pri reparacijski komisiji v Parizu. Ta je namreč določila, da morajo biti njeni inventarni katalogi pripravljene na odpošiljanje v Pariz, kar je bil tudi razlog, da po letu 1919 vanje ni bilo več mogoče vpisovati inventarja. A. Žigon je za reparacijsko komisijo opravil tudi dve cenični knjižnice in na podlagi prve je bilo v Parizu pridobljenih 190 milijonov zlatih avstrijskih predvojnih kron popusta od nemško-avstrijske strani.

19 To je tudi razlog, da za obdobje med obema vojnama ni primerljivih števil o dotoku gradiva.

20 A. Žigon je prevzel študijsko knjižnico po smrti prejšnjega ravnatelja Luke Pintarja po dekretu Deželne vlade, z dne 12. decembra 1915.

Ob svojem odhodu je torej A. Žigon zapuščal knjižnico, ki je imela naslednje kataloge in evidence gradiva: Inventarni katalog tiskov v dveh zvezkih z vpisi do številke 41.135 do zaključka leta 1919. Nominalni (abecedni imenski) katalog v sedmih zvezkih, ki je imel natančne vpise po listovnem matičnem katalogu do srede leta 1914, to je do časa, ko je knjižnica nameravala nominalni katalog v knjižni obliki opustiti in ga nadomestiti z listovnim katalogom v dveh izvodih. Zaradi vojne in povojnih razmer pa do teh sprememb ni prišlo. Strokovni katalog v devetih zvezkih, ki se je dopolnjeval do leta 1914. Matični, listovni ali osnovni katalog o knjigah, ki se je dopolnjeval do konca leta 1919 in je bil shranjen v 21 predalih. Inventarni katalog rokopisov je bil izdelan do inventarne številke 455, to je do vpisa »Korytkovega zbornika«, ki ga je knjižnica kupila leta 1918. Poleg tega je knjižnica vodila še listovni katalog rokopisov²¹.

Žigonovi argumenti, ne glede na to, da so opozarjali na realno stanje, v katerem je preteklih deset let delovala knjižnica, seveda niso imeli prave teže v primerjavi z zahtevami F. Kidriča in univerze. J. Šlebinger, ki je prevzel Žigonovo delovno mesto, pa je začel z uvajanjem novosti po navodilih komisije. V rokopisnem konceptu spremnega pisma k zapisniku prevzema²², ki ga je J. Šlebinger verjetno pisal velikemu županstvu, pa zasledimo še naslednje odločitve: sporazumno s članom revizijske komisije naj bi se uredila inventarizacija in katalogizacija knjig od leta 1920 po »numerus currens« še v tekočem letu 1926, v naslednjih letih pa bi se tako preoblikovala cela knjižnica. Nakupe novih knjig in revij naj bi knjižnica odslej vršila sporazumno s seminarji ljubljanske univerze, da bi bila skromna sredstva, ki jih je knjižnica prejemale, čimbolj koristno izrabljena. Posledica omenjenih reform, posebej odločitev za pisanje inventarja, ki se, mimogrede povedano, ni izvajala po navodilu komisije, je bila že omenjena izguba evidence dotoka gradiva v okviru leta. Zdi se, da J. Šlebinger kot vodja knjižnice ni bil kos razmeram, v katerih se je znašel. Zaradi svoje neizkušenosti v bibliotekarskih zadevah ni bil sposoben kritično ovrednotiti predlaganih reform in prilagoditi njihovega izvajanja dejanskim možnostim knjižnice in sposobnostim njenega osebja. Predvsem pa ni mogel urediti odnosov z univerzo, niti zagotoviti knjižnici višjih finančnih dotacij za nakup gradiva²³.

21 ANUK, *Nepopisan fond Državne študijske knjižnice. Zapisnik o predaji in prevzemu državne licejske knjižnice v Ljubljani od 15. decembra 1925 do 14. januarja 1926.*

22 ANUK, *Nepopisan fond Državne študijske knjižnice. Koncept spremnega pisma k zapisniku prevzema knjižnice, z dne 22. januarja 1926. Dokument omenja tudi potrebo po pisalnem stroju in za delo z njim usposobljeni pisarniški moči.*

23 *Knjižnica je v letih po vojni dobivala za svoje delo nezadostne in neenakomerne zneske, ki so se gibali od 7.000 Kron za šolsko leto 1918/1919 do 100.000 Din leta 1925/26. Dotacija se je v naslednjih letih znižala na 10.000 Din leta 1927/28 in 50.000 Din leta 1929/30. Knjižnica je v predlogu svojega proračuna za leto 1927/28 ocenila, da potrebuje za nabavo knjižničnega gradiva 250.000 Din.*

4 Zakon o univerzah in druga zamujena priložnost za ureditev statusa Državne študijske knjižnice

Priložnost, da bi Državna študijska knjižnica uredila svoj formalni status, ljubljanska univerza pa ustanovila univerzitetno knjižnico, je bila ponovno »zamujena« leta 1930 ob sprejemanju jugoslovanskega zakona o univerzah. Prvi osnutki univerzitetnega zakona, ki segajo v sredino dvajsetih let, so vključevali tudi pripojitev Državne študijske knjižnice ljubljanski univerzi. V osnutku zakona o univerzi iz leta 1926 najdemo v prehodnih določbah člen, ki je določal, da »...kraljeva sveučilišna knjižnica v Zagrebu postaje ovim zakonom svojina zagrebačkog univerziteta, a študijska biblioteka v Ljubljani postaje ovim zakonom svojina ljubljanskog univerziteta«²⁴. Kasnejša verzija zakona, domnevno iz leta 1928, pa je izrecno predpisovala, da »Študijska biblioteka u Ljubljani postaje univerzitetna biblioteka u Ljubljani«²⁵. Tudi zadnja verzija univerzitetnega zakona je vsebovala določbo o preimenovanju Državne študijske knjižnice v univerzitetno knjižnico z vsemi pristojnostmi, ki ji po tem zakonu pripadajo. Vendar je bil ta člen tik pred kraljevim podpisom zakona umaknjen. Čemu je bila sprejeta taka odločitev, iz pregledanih dokumentov ni jasno. Da je šlo za premajhen angažma univerze pri zakonodajalcih, če ne celo za tiho soglasje k taki odločitvi, lahko razberemo iz korespondence med ravnateljem Državne študijske knjižnice J. Šlebingerjem in U. Džonićem, upravnikom Univerzitetne biblioteke v Beogradu²⁶. V pismu, v katerem se je J. Šlebinger zahvaljeval za poslana pravila za opravljanje strokovnega izpita za uradnike Narodne in univerzitetne biblioteke, je namreč dodal, da so le-ta zanj brezpredmetna, saj »...kakor Vam je najbrž že znano iz prof. Kidričevega dopisa, je zakon o univerzah v zadnjem trenutku ne vem po čigavi »zaslugi« med »Prelaznimi nariadenji« črtal za nas prevažni člen: »Študijska knjižnica v Ljubljani postaje Univerzitetna biblioteka v Ljubljani«. Tako smo ostali tam, kjer smo bili: univerza brez knjižnice, jaz pa kljub budžetu v IV. grupi položajne plače brez doklad, torej s 27 leti državne službe s približno isto plačo, ki jo doseže srednješolski profesor s 17 leti!« Džonićev odgovor je bil sicer nedoločen, vrgel pa je senco

24 ZAMU, Rektorat, IV-199. Zakon o univerzitetima: varianta iz leta 1926, čl. 56. Zanimivo je, da ta verzija zakona predpisuje tudi dva obveza izvoda tiskov za univerzitetne knjižnice.

25 ZAMU, Rektorat, IV-199. Zakon o univerzitetima: varianta iz leta 1928, čl. 42.

26 ANUK, Nepopisan fond Državne študijske knjižnice. Šlebingerjevo pismo U. Džoniću, z dne 22. julija 1930 in Džonićev odgovor J. Šlebingerju, z dne 28. julija 1930.

na ljubljansko univerzo²⁷. Uslužbenci Državne študijske knjižnice so zato z memorandumom²⁸, naslovljenim na ministrskega predsednika generala P. Živkovića, opozorili na slab materialni položaj knjižnice. Problematiko so strnili v štiri točke: Državna biblioteka v Ljubljani vrši funkcije univerzitetne knjižnice; univerzitetni zakon določa za vsako univerzo univerzitetno knjižnico, kar velja za Zagreb in Beograd, ne pa za Ljubljano, ker ni bila izrecno vnesena v zakon; knjižnica je bila s tem zapostavljena v materialnem in moralnem pogledu, ne dobiva dotacij, ki bi ji šle kot univerzitetni biblioteki in se zato ne more uspešno razvijati; zaposleni zato niso tako nagrajevani kot zaposleni v drugih knjižnicah.

Z Zakonom o univerzah²⁹, ki je bil sprejet leta 1930, Državna študijska knjižnica torej ni bila preoblikovana v univerzitetno, pač pa je zakon, skupaj z Občo univerzitetno odredbo, izdano dve leti kasneje, vzpostavil pravila, po katerih se je morala knjižnica ravnati po letu 1938, ko je bila končno priključena univerzi. V nasprotju s staro avstro-ogrsko zakonodajo je ta zakon upravljanje univerzitetnih knjižnic popolnoma podredil univerzam, kar je bila rešitev, ki je vzbudila ob sprejemanju knjižničarske zakonodaje v letih 1929-1935 tudi največ (upravičenega) protesta s strani bibliotekarjev³⁰. Predpisa sta namreč določala, da imajo univerze seminarske in splošne univerzitetne knjižnice. Zadnje naj bi sicer v prvi vrsti delovale, podpirale »gojenje znanosti v vseh njenih vejah in smereh«, obenem pa naj bi kot narodne knjižnice omogočale »širjenje višje narodne izobrazbe« in zbirale vse knjige o narodu v državi. Univerzitetno knjižnico je po določbah tega zakona vodil upravnik, ki ga je izvolil univerzitetni senat, njeno delovanje pa je nadziral univerzitetni knjižnični odbor. Ta je bil sestavljen iz po enega predstavnika vsake fakultete in upravni-ka univerzitetne knjižnice.

27 V omenjenem dopisu upravnik U. Džonič zapiše: »Nepoznato mi je ko je izostavio odeljak o Vašoj biblioteci. Vaš lični položaj je zaista težak i nepravda je s obzirom na kolege u srednjoj školi. Ali tu nema Vaše krivice niti poslednjeg redaktora zakona. Uprave svih universiteta bile su dužne da stvore svoje biblioteke i da reše pitanje njihovog osoblja. Na žalost bilo je tamo ljudi koji nisu pravilno shvatili ovo pitanje, jer bibliotečke činovnike smatraju ne za naučne radnike nego za tehničko osoblje koje može biti i iz druge kategorije! Takvi ljudi ne samo da nisu htjeli pomoći, nego su direktno smetali. Mene što se tiče ja ću tek sada stići svoje drugove koji su ostali u srednjoj školi...«

28 ANUK, *Nepopisan fond Državne študijske knjižnice. Memorandum bibliotekarjev Državne študijske knjižnice ministrskemu predsedniku generalu P. Živkoviću*, 10. novembra 1930.

29 *Zakon o univerzah. Službeni list Kraljeve Banske uprave Dravske banovine*, 1930, l. 1, št. 22, str. 311-317.

30 Glej tudi Kodrič-Dačić, E. *Neuspešni poskusi za sprejem zakona o javnih knjižnicah v Kraljevini Jugoslaviji v letih 1929-1935. Knjižnica*, 2000, l. 44, št. 3, str. 7-29.

5 Akademska akcija za izgradnjo univerzitetne knjižnice

Zahteva, naj se uredijo problemi Državne študijske knjižnice tako, da bi se ta tudi formalno preoblikovala v univerzitetno knjižnico, za katero bi bilo treba zgraditi novo stavbo, je ponovno vzniknila v letih 1933 in 1934 v krogih univerzitetnih slušateljev Akademske akcije za izgradnjo univerze. Osnovni namen akcije je bil zgraditi novo univerzitetno knjižnico v Ljubljani. Iz zapisanih razgovorov članov Akademske akcije s profesorji, kulturniki ter drugimi pomembnimi osebami tistega časa izvemo, da so načeloma vsi podpirali gradnjo nove univerzitetne knjižnice. Vendar si predvsem univerzitetni profesorji niso bili edini glede spremembe statusa Državne študijske knjižnice. Ljubljanska univerza v tem času ni imela jasne predstave o tem, kaj naj bi univerzitetna knjižnica sploh predstavljala, in zato tudi ne konkretnih programov skupnega delovanja seminarjskih knjižnic in osrednje univerzitetne knjižnice³¹. Argument za gradnjo knjižnice, ki ga v začetku tridesetih let srečujemo tako v akademskih krogih kot v publicistiki, je bil namreč sila preprost in je le ponavljal določbe Zakona o univerzah: vsaka univerza ima svojo univerzitetno knjižnico in zato jo mora dobiti tudi ljubljanska univerza. Pač pa je imela jasno vizijo o njej Državna študijska knjižnica. Razberemo jo lahko iz sodobnih strokovnih člankov, o njej pa je spregovoril tudi J. Šlebinger v razgovoru s F. Petretom in U. Kraigherjem, predstavnikoma Akademske akcije za univerzitetno knjižnico. Šlebingerjev predlog rešitve problema univerzitetne knjižnice³² je mogoče strniti v nekaj temeljnih misli: centralizacija katalogov ljubljanskih knjižnic, koordinirana nabava gradiva v okviru univerze in preoblikovanje statusa Državne študijske knjižnice v univerzitetno knjižnico. Idejo o izdelavi centralnega kataloga vseh ljubljanskih znanstvenih knjižnic in združitve njihovih fondov v novi zgradbi univerzitetne knjižnice, je J. Šlebinger verjetno povzel po F. Kidriču oziroma A. Brezniku. Priporočil je združitev fondov študijske in muzejske knjižnice, knjižnic seminarjev in inštitutov ljubljanske univerze, pa tudi frančiškanske in semeniške knjižnice, v prvi vrsti pa izdelavo centralnega kataloga. Nekaj poskusov za realizacijo tega predloga so v Ljubljani do leta 1933 dejansko že izvedli, vendar so prinesli le skromne rezultate. V ta sklop je sodil že omenjeni poskus izdelave skupnega kataloga študijske in muzejske knjižnice ter poskus koordinirane nabave gradiva v okviru univerze, ki se ga je leta 1926

31 *Izjemi sta F. Kidrič in France Stele, ki pa sta bila vsak na svoj način tudi osebno povezana z delom knjižnice.*

32 NUK, Ms 1172, *Akademska akcija za izgradnjo univerzitetne knjižnice, Mapa 1. Kraigher, U. Zapis pogovora z J. Šlebingerjem, z dne 19. oktobra 1933.*

lotil J. Šlebinger³³. Pripravljenost za sodelovanje pri nabavi gradiva so pokazale le slabše založene knjižnice (J. Šlebinger omenja dobro sodelovanje s tehnično knjižnico), medtem ko fakultete, ki so si že ustvarile bogate knjižnice (kot je bil primer s pravno fakulteto), niso kazale zanimanja za centralizacijo. Vendar so bili Šlebingerjevi argumenti za združitev knjižnic tehtni in racionalni. Knjižnice bi se izognile kupovanju dvojnic, znaten prihranek pa bi bil tudi pri osebju. Povečala bi se tudi dostopnost gradiva. Seminarske in inštitutske knjižnice so bile namreč po Šlebingerjevem mnenju slabo vodene, saj so jih poleg relativno majhnih sredstev za nakup gradiva pestili tudi kadrovske problemi in prostorska stiska. Zato so se knjižnice spreminjale v priročne knjižnice profesorjev, do katerih so se že študenti le težka prebili, kaj šele širša javnost. Pomemben argument za združitev je bila tudi dostopnost znanstvene periodike, ki je po svoji vsebini pokrivala različna področja znanosti, saj bi bila v osrednji univerzitetni knjižnici na voljo vsem uporabnikom. Univerzitetna knjižnica bi razbremenila tudi inštitutske knjižnice, saj marsikatera od njih preprosto ni več imela prostora za svoje gradivo. Tako je J. Šlebinger poročal, da se je že dogovoril s slovanskim seminarjem, ki bo dal univerzitetni knjižnici »shraniti skoraj vse (...), tudi Veber za svojo filozofsko knjižnico nima več prostora«. Nova univerzitetna knjižnica naj bi torej prevzela večino gradiva, knjižnice po seminarjih naj bi ohranile le priročnike. Poudaril je tudi, da Državna študijska knjižnica de facto že vrši univerzitetne funkcije, vendar bi formaliziran status univerzitetne knjižnice pripomogel k povečanemu dotoku gradiva, saj bi knjižnica lahko navezala stike s podobnimi ustanovami po svetu. Uredile bi se tudi plače zaposlenih, ki so bile celo pod nivojem tistih, ki bi jih zaposleni z isto izobrazbo dosegali v srednjih šolah. J. Šlebinger pa ni le izpostavil ekonomičnosti univerzitetne knjižnice, opozoril je tudi na njen nacionalni pomen. Po veljavnem zakonu o univerzah bi bila namreč ljubljanska univerzitetna knjižnica tudi osrednja slovenska knjižnica, ki bi služila vsej strokovni javnosti, ne le univerzi.

Enake argumente za centralizirano univerzitetno biblioteko je v intervjuju s člani Akademske akcije ponovil tudi F. Kidrič³⁴, vendar je bilo to le osebno stališče knjižničarskega strokovnjaka, saj Univerzitetni svet oziroma Univerzitetna uprava nista razmišljala v tej smeri. Zanimivo pa je, da je prav F. Kidrič opozoril na za bibliotekarje sporno dejstvo: s preoblikovanjem Državne študijske knjižnice v univerzitetno, »bi dobili (po določbah Obče univerzitetne uredbe – op. avtorice) tudi univerzitetni profesorji oziroma inštitutski vodje ingerenco nad knjižnico...«.

33 *Dejansko najdemo med gradivom iz tega leta različno referenčno gradivo. Vendar je bilo pomanjkanje sredstev za nabavo gradiva in brezbriznost posameznih fakultetnih knjižnic vzrok, da se poskus ni ponovil tudi v prihodnjih letih.*

34 *NUK, Ms 1172, Akademska akcija za izgradnjo univerzitetne knjižnice, Mapa 1. Kraiger, U. Zapis pogovora s F. Kidričem, z dne 25. oktobra 1933.*

Tako je postala, poleg gradnje novega poslopja univerzitetne knjižnice, tudi formalna ureditev statusa Državne študijske knjižnice, ena izmed temeljnih zahtev v programu Akademске akcije. Nova zgradba, ki so jo študentje zahtevali za univerzitetno knjižnico, torej ni bila namenjena reševanju prostorske problematike Državne študijske knjižnice. Tudi druge dejavnosti Akademске akcije so bile izvedene v podporo univerzitetni knjižnici. V zapisniku izrednega občnega zbora sekcije za univerzitetno knjižnico, 16. maja 1934, na primer zasledimo predlog, naj se denar, ki ga bo odbor akcije zbral v Sloveniji, porabi za nabavo knjig, »ki kakorkoli obravnavajo slovenska vprašanja«. Te knjige naj bi služile za izpopolnitev univerzitetne knjižnice.

6 Nastanek Univerzitetne biblioteke in prevzem Državne študijske knjižnice

Ljubljanska univerza se torej ob obilici drugih problemov ni ukvarjala s težavami Državne študijske knjižnice, saj je hotela ustvariti univerzitetno knjižnico povsem na novo. V zapisniku seje univerzitetne uprave³⁵ lahko še oktobra 1935 beremo, da vprašanje o prevzemu osebja študijske knjižnice za univerzitetno knjižnico ni aktualno, in da obstaja možnost, da bo osebje nastavljeno na novo, na podlagi javnih razpisov. Šele 25. septembra 1937 je rektorat zaprosil Ministrstvo za prosveto, naj v finančni zakon vnese določbo, da Državna biblioteka v Ljubljani postane univerzitetna knjižnica³⁶. Vendar je dejansko odločitev prinesel šele Finančni zakon za leto 1938-39, v katerem je bilo odločeno: »Državna knjižnica v Ljubljani se pretvarja v knjižnico univerze v Ljubljani. Sedanje osebje državne knjižnice v Ljubljani preide v sestav univerze kralja Aleksandra I. v Ljubljani. Krediti, določeni s proračunom za leto 1938-39 za državno knjižnico v Ljubljani, se porabijo za novo osnovano univerzitetno knjižnico v Ljubljani.«³⁷

35 ZAMU, *Zapiski rednih in izrednih sej Univerzitetne uprave od 4. julija 1930 do začetka okupacije aprila 1941*. Zapisnik redne seje univerzitetne uprave, z dne 17. oktobra 1935: "Prečita se predlog upravnika državne študijske biblioteke v Ljubljani za sistemizacijo službenih mest na univerzitetni biblioteki v Ljubljani. Za prihodnji proračun je ta predlog prišel prepozno. Ko bo ustanovljena univerzitetna biblioteka, bo seveda nastalo vprašanje, ali se prevzame ves personal študijske knjižnice, ali pa se bo personal univerzitetne knjižnice na novo nastavljal potom razpisov. Za enkrat pa to vprašanje ni aktualno."

36 ZAMU, IV-204. *Dopis Rektorata univerze kralja Aleksandra I. v Ljubljani Ministrstvu prosvete, z dne 25. septembra 1937*: »Ustanovitev Univerzitetne knjižnice je osnovana po čl. 238. obče univerzitetne uredbe, ki določa, da je pri vsaki univerzi tudi obča univerzitetna knjižnica. Njena glavna naloga je, da kot samostojna univerzitetna ustanova pospešuje gojenje znanosti, kot Narodna /nacionalna/ knjižnica pa da olajšuje širjenje višje narodne izobrazbe in zbira vse knjige o narodu v državi. Ker je te funkcije vršila Državna biblioteka v Ljubljani, je utemeljeno, da postane le-ta Univerzitetna. «

37 *Finančni zakon za leto 1938-39, člen 38, točka 13. Službeni list Dravske banovine, 1938, l. 9, št. 36, str. 423.*

Ministrstvo za prosveto je na tej osnovi 10. junija 1938 sprejelo odlok o univerzitetni knjižnici in predlagalo komisijo za prevzem inventarja Državne študijske knjižnice v Ljubljani³⁸. Prevzem knjižnice je bil izvršen 5. julija 1938. V poročilu komisije³⁹ lahko preberemo, da je komisija prevzela knjižnico na osnovi 13 let starega poročila o delu knjižnice, z dne 13. julija 1925, pri pripravi katerega je sodeloval tudi član komisije F. Kidrič. Zato po njenem mnenju revizija fonda ni bila potrebna, in komisija se je omejila le na prevzem inventarja, katalogov in računov ter na naključne poskuse preverjanja stanja. Namesčenci Državne študijske knjižnice so postali univerzitetni uslužbenci.

Tako se je začelo obdobje upravljanja knjižnice po določbah Zakona o univerzah in Obče univerzitetne uredbe, ki ga najbolje odražajo zapisniki Univerzitetnega knjižničnega odbora. Prvi knjižnični odbor je izvolil senat univerze na svoji redni seji, 27. junija 1938, v njem pa so bili v skladu z omenjenimi predpisi predstavniki vseh fakultet⁴⁰. V zapisniku redne seje UKO, z dne 20. julija 1938, lahko beremo, da se uradni naslov študijske knjižnice od zdaj naprej glasi «Univerzitetna biblioteka v Ljubljani». Med člani novega odbora, ki je bil izvoljen v oktobru, pa je bil seveda po določilih zakona tudi upravnik knjižnice J. Šlebinger.

7 Zaključek

Kljub velikim upom za razvoj v novi državi, Državna študijska knjižnica v letih 1918-1938 ni bila deležna ustrezne podpore niti s strani pokrajinske uprave niti s strani univerze. Čeprav so bile njene dotacije za nakup gradiva daleč prenizke za potrebe in zahteve univerze, se je po drugi strani močno povečal dotok gradiva zaradi obveznega izvoda tiska iz cele Jugoslavije. Ključnega pomena za razvoj knjižnice je bilo gotovo zvišanje števila zaposlenih v prvi polovici dvajsetih let. Čeprav so ji očitali, da zaposluje preveč in previsoko izobraženega osebja, je knjižnica v tem času prav zato uspela uvesti pomembne strokovne novosti pri svojem delu (uvajanje in prevod pruskih pravil za katalogizacijo gradiva, začetki listkovnega stvarnega kataloga in abecednega imenskega kataloga, statistični pregled knjižnic v Dravski banovini in podobno). Žal so bile

38 V komisijo so imenovani s strani univerze F. Kidrič in Gregor Krek, s strani bana pa Lovro Sušnik (načelnik prosvetnega oddelka) in njegov namestnik Leopold Stanek.

39 ANUK, *Nepopisan fond Univerzitetne biblioteka. Poročilo Komisije za prevzem celokupnega inventarja od Državne biblioteka v Ljubljani za univerzo v Ljubljani.*

40 V prvi univerzitetni knjižnični odbor so bili imenovani naslednji člani: filozofsko fakulteto je zastopal F. Kidrič, pravno Gregor (Gojmir) Krek, medicinsko Albin Seliškar, tehnično Alojzij Kral in teološko fakulteto Josip Turk.

evidence, ki jih je knjižnica začela uvajati v tem obdobju, skoraj v celoti uničene v požaru leta 1944. In ker so po času vojne in neposredno po njej iz knjižnice izginili tudi strokovnjaki, ki so jih uvajali, so bile te novosti kasneje večinoma pozabljene. Njeni bibliotekarji so v obdobju med obema vojnama aktivno sodelovali v Društvu jugoslovanskih bibliotekarjev in pri pripravi jugoslovanske knjižničarske zakonodaje. S strokovnimi teksti, ki so jih objavljali, so uvajali in utrjevali slovensko bibliotekarsko terminologijo. Žal pa se status knjižnice v finančnem pogledu tudi potem, ko jo je prevzela univerza, ni izboljšal. Knjižnica je le izgubila samostojnost, obenem s tem pa so bili degradirani tudi bibliotekarji, saj je knjižnico prvič v njeni zgodovini upravljal organ brez bibliotekarskih kvalifikacij.

Citirani viri

Arhiv Republike Slovenije (ARS)

- Vseučiliška komisija pri Deželni vladi, 1918-1919.
- Pokrajinska uprava za Slovenijo, Deželna vlada za Slovenijo, Narodna vlada za Slovenijo; Oddelek za prosveto in vere, Poverjeništvo za uk in bogočastje, 1918-1924, Fasc. 1-9.
- Univerza v Ljubljani, 1925-1927, Zapisniki univerzitetnega sveta: 1923-1927.
- Veliko županstvo ljubljanske oblasti, Oddelek za prosveto, 1925-1929, Fasc. 1-2.
- Kraljevska banska uprava: prosvetni oddelek, Index 1936.

Zgodovinski arhiv in muzej Univerze v Ljubljani (ZAMU)

- Zapisniki sej Univerzitetnega sveta od leta 1919 do junija 1922.
- Zapisniki sej Univerzitetne uprave od leta 1919 do septembra 1924.
- Zapisniki sej Univerzitetnega sveta od novembra 1922 do junija 1930.
- Zapisniki sej Univerzitetne uprave od oktobra 1924 do junija 1930.
- Zapisniki rednih in izrednih sej Univerzitetnega sveta in Univerzitetnega senata od 4. julija 1930 do začetka okupacije aprila 1941.

Arhiv Narodne in univerzitetne knjižnice (ANUK)

- Nepopisan fond Državne študijske knjižnice.
- Nepopisan fond Univerzitetne biblioteke.
- Mapa 39.
- NUK, Ms 1172, Akademska akcija za izgradnjo univerzitetne knjižnice, Mapa 1.

- Zakon o vseučilišču Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani. Uradni list Deželne vlade, 1919, l. 1, št. 140, str. 507.
- Zakon o univerzah. Službeni list Kraljeve Banske uprave Dravske banovine, 1930, l. 1, št. 22, str. 311-317.
- Obča univerzitetna odredba. Službeni list Kraljeve Banske uprave Dravske banovine, 1932, l. 3, št. 18, str. 365-392.
- Finančni zakon za leto 1938-39, člen 38, točka 13. Službeni list Dravske banovine, 1938, l. 9, št. 36, str. 423.
- Kidrič, France. Biblioteški problem in univerza. Posebni odtis iz zbornika Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani. Ljubljana, 1929.
- Kodrič-Dačić, Eva. Neuspešni poskusi za sprejem zakona o javnih knjižnicah v Kraljevini Jugoslaviji v letih 1929-1935. Knjižnica, 2000, l. 44, št. 3, str. 7-29.
- Pirjevec, Avgust. Knjižnice in knjižničarsko delo. Celje, 1940.
- Pivec-Stele, Melita. Naše knjižnice: poskus statistike. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 1932, l. 13, št. 1-4, str. 71-92.
- Polec, Janko. Ljubljansko višje šolstvo v preteklosti in borba za slovensko univerzo. V: Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929. Ljubljana, (1929).
- Stefan, Konrad. Geschichte der Entstehung und Verwaltung der k.k. Studienbibliothek in Laibach. Laibach, 1907.

Dr. Eva Kodrič-Dačić je zaposlena v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani kot vodja Državne matične službe
Naslov: Turjaška 1, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: eva.kodric-dacic@nuk.uni-lj.si